

GENERÁLNA PROKURATÚRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY
ODBOR LEGISLATÍVY A ÚSTAVNÉHO PRÁVA
Štúrova 2, 812 85 Bratislava 1

---

1 GÚp 8/13/1000-3

Bratislava 9. marca 2015

**Ústavný súd
Slovenskej republiky
Hlavná 110
042 65 Košice**

Podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) a čl. 130 ods. 1 písm. e) Ústavy Slovenskej republiky v spojení s § 18 ods. 1 písm. e) a § 37 až 41 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov podávam

**n á v r h
na začatie konania o súlade**

§ 141a v spojení s § 372u zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov s čl. 1 ods. 1 a čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky

a navrhujem, aby Ústavný súd Slovenskej republiky podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky a v súlade s § 37 až 41 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov vydal tento

n á l e z:

§ 141a v spojení s § 372u zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov nie je v súlade s čl. 1 ods. 1 a čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.

O d ô v o d n e n i e:

Národná rada Slovenskej republiky dňa 19. októbra 2011 prijala zákon č. 388/2011 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (ďalej len „zákon č. 388/2011 Z. z.“).

Článkom I novelizačným bodom 26 zákona č. 388/2011 Z. z. bol do zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky súdny poriadok“) vložený nový § 141a, ktorý znel:

„(1) Navrhovateľovi, u ktorého nie sú splnené predpoklady na oslobodenie od súdnych poplatkov podľa § 138 v celom rozsahu a ktorý uplatňuje právo na zaplatenie peňažnej sumy prevyšujúcej 400-násobok životného minima pre jednu plnoletú fyzickú osobu, súd na návrh odporcu uloží, aby v lehote nie dlhšej ako 60 dní zložil preddavok na trovy konania. Na zloženie preddavku podľa prvej vety vyzve súd súčasne s uložením povinnosti navrhovateľovi v rovnakej lehote aj odporcu. Povinnosť zložiť preddavok na trovy konania nemá účastník, ktorého majetkové pomery ako dlžníka nemožno usporiadať podľa osobitného predpisu o konkurznom konaní. Ak navrhovateľ preddavok na trovy konania v určenej lehote nezloží a odporca, ktorý má povinnosť zložiť preddavok, ho zložil, súd konanie v lehote 15 dní od uplynutia lehoty na zloženie preddavku na trovy konania zastaví.

(2) Výška preddavku podľa odseku 1 je päť percent z peňažnej sumy uplatňovanej navrhovateľom, pričom na príslušenstvo sa neprihliada.

(3) O zložení preddavku na trovy konania rozhodne súd v lehote 15 dní od právoplatnosti rozhodnutia vo veci samej alebo rozhodnutia, ktorým sa končí konanie; preddavok sa vždy použije najskôr na náhradu trov podľa § 148 ods. 1. Povinnosť zložiť preddavok na trovy konania nenahrádza povinnosť podľa § 141.

(4) Ak je na jednej strane sporu účastníkov viac a každý z nich koná samostatne, uloží súd zložiť preddavok na trovy konania každému z nich, inak spoločne a nerozdielne.“

Článkom I novelizačným bodom 65 zákona č. 388/2011 Z. z. bol do Občianskeho súdneho poriadku vložený nový § 372u pod názvom „Prechodné ustanovenia k úpravám účinným od 1. januára 2012“, podľa ktorého: „Na konania začaté do 31. decembra 2011 sa použijú predpisy účinné od 1. januára 2012.“.

Ustanovenie § 141a ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku bolo následne novelizované zákonom č. 335/2014 Z. z. o spotrebiteľskom rozhodcovskom konaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov; v súčasnosti platná a účinná úprava § 141a ods. 1 teda znie:

„Navrhovateľovi, u ktorého nie sú splnené predpoklady na oslobodenie od súdnych poplatkov podľa § 138 v celom rozsahu a ktorý uplatňuje právo na zaplatenie peňažnej sumy prevyšujúcej 400-násobok životného minima pre jednu plnoletú fyzickú osobu, súd na návrh odporcu uloží, aby v lehote nie dlhšej ako 60 dní zložil preddavok na trovy konania. Na zloženie preddavku podľa prvej vety vyzve súd súčasne s uložením povinnosti navrhovateľovi v rovnakej lehote aj odporcu. Povinnosť zložiť preddavok na trovy konania nemá účastník, ktorého majetkové pomery ako dlžníka nemožno usporiadať podľa osobitného predpisu o konkurznom konaní. Ak navrhovateľ preddavok na trovy konania v určenej lehote nezloží a odporca, ktorý má povinnosť preddavok zložiť, ho zložil, alebo odporcom je účastník, ktorého majetkové pomery ako dlžníka nemožno usporiadať podľa osobitného predpisu o konkurznom konaní, súd konanie v lehote 15 dní od uplynutia lehoty na zloženie preddavku na trovy konania zastaví.“

Ustanovením § 141a Občianskeho súdneho poriadku sa zakotvila povinnosť navrhovateľa (žalobcu) v konaní o zaplatenie peňažnej sumy prevyšujúcej 400-násobok životného minima pre jednu plnoletú fyzickú osobu zložiť preddavok na trovy konania, a to na návrh odporcu (žalovaného). Žalobca bude musieť túto povinnosť splniť v lehote najneskôr 60 dní, vo výške 5 % uplatňovanej peňažnej sumy, pod hrozbou zastavenia konania. Tú istú sumu bude povinný zložiť aj žalovaný, avšak s výnimkou subjektov, ktorých majetkové pomery ako dlžníka nemožno usporiadať podľa zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (t. j. štát, štátna rozpočtová organizácia, štátna príspevková organizácia, štátny fond, obec, vyšší územný celok, rozpočtová organizácia a príspevková organizácia v zriaďovateľskej pôsobnosti obce a vyššieho územného celku alebo iná osoba, za ktorej všetky záväzky zodpovedá alebo ručí štát, ale aj Národná banka Slovenska, Fond ochrany vkladov alebo Garančný fond investícií). Na základe prechodného ustanovenia upraveného v § 372u sa táto povinnosť vzťahuje aj na konania, ktoré boli začaté pred nadobudnutím účinnosti zákona č. 388/2011 Z. z., t. j. spätne.

Podľa čl. 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) *Slovenská republika je zvrchovaný, demokratický a právny štát. Neviaže sa na nijakú ideológiu ani náboženstvo.*

Podľa čl. 2 ods. 2 ústavy *štátne orgány môžu konať iba na základe Ústavy Slovenskej republiky, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.*

Národná rada Slovenskej republiky (ďalej len „zákonodarca“) sa citovanými článkami ústavy pri schvaľovaní namietanej právnej úpravy neriadila. Uvedený záver odôvodňujem nasledovnými skutočnosťami:

Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) sa v svojej rozsiahlej judikatúre zaoberá materiálnou definíciou a jednotlivými princípmi právneho štátu. *„V právnom štáte ústava má povahu základného prameňa práva, ktorý je nadradený voči*

všetkým ostatným prameňom práva. Tento znak implikuje aj požiadavku, aby všetky právne predpisy a v nich obsiahnuté alebo z nich odvodené právne normy, verejnoprávne aj súkromnoprávne, boli v súlade s ustanoveniami ústavy.“ (PL. ÚS 32/95).

Základom interpretácie a aplikácie článku 1 ods. 1 ústavy vo vzťahu k právnemu štátu a jeho princípom je presadzovanie koncepcie materiálneho právneho štátu. Ústavný súd vo vzťahu k čl. 1 ods. 1 ústavy opakovane zdôraznil, že predmetom ochrany poskytovanej týmto ustanovením ústavy sú ústavné princípy a demokratické hodnoty, vytvárajúce vo svojom súhrne a vzájomnej previazanosti koncept materiálneho právneho štátu. *„V právnom štáte, v ktorom sú ako neoddeliteľné súčasti okrem iných stelesnené také princípy, ako sú právna istota a spravodlivosť (princíp materiálneho právneho štátu), čo možno spoľahlivo vyvodit' z čl. 1 ústavy, sa osobitný dôraz kladie na ochranu tých práv, ktoré sú predmetom jej úpravy.“ (I. ÚS 17/99).*

Nevyhnutný predpoklad pre ústavnú rovnováhu v právnom štáte vytvárajú kompetencie, práva, povinnosti a zákonom upravené postupy orgánov štátu. Jej súčasťou je i systém del'by moci na zákonodarnú, výkonnú a súdnu moc, ktoré sú v parlamentnej demokracii autonómne a vzájomne prepojené len väzbami ústavnej kontroly a spolupráce. Z princípu ústavnej rovnováhy vyplýva, že ani zákonodarca nemôže voľne disponovať s jednotlivými zložkami moci v štáte. Aj zákonodarný orgán je viazaný ústavou a jej princípmi, ktorých zmenu ústava nepripúšťa, lebo majú konštitutívny význam pre demokratickú povahu Slovenskej republiky tak, ako je to deklarované v čl. 1 ústavy. *„Národná rada Slovenskej republiky je viazaná ústavou v rovnakej miere ako všetky ostatné štátne orgány Slovenskej republiky (čl. 2 ods. 2 ústavy). Pri uplatnení svojej zákonodarnej pôsobnosti môže prijať ľubovoľný zákon, pokiaľ takýmto zákonom neprekročí rámec daný ústavou.“ (PL. ÚS 15/98).*

Ústavný súd v rámci svojej rozhodovacej činnosti pripomína, že neoddeliteľnou súčasťou princípu právneho štátu zaručeného článkom 1 ods. 1 ústavy je princíp právnej istoty. *„Jednou z nevyhnutných súčastí obsahu princípu právneho štátu je požiadavka právnej istoty. S uplatňovaním tohto princípu sa spája nielen požiadavka po všeobecnej platnosti, trvácnosti, stabilite, racionalite a spravodlivom obsahu právnych noriem a ich dostupnosti občanom (publikovateľnosť), no rovnako aj požiadavka predvídateľnosti konania orgánov verejnej moci (právna istota), ktorej základom je jednoznačný jazyk a zrozumiteľnosť právnych noriem.“ (PL. ÚS 15/98).* Jednou z najvýznamnejších a neopomenuteľných požiadaviek v rámci procesu tvorby práva v právnom štáte je požiadavka ochrany oprávnenej dôvery občana v právnú istotu zaručenú právnou úpravou. *„Z princípu právneho štátu vyplýva aj ochrana oprávnenej dôvery občanov v právny poriadok. Zásadne sa ochraňuje dôvera v to, že zákonné právne následky späté s uzavretými skutkovými stavmi sa uznávajú (zostanú uznané). Zákonodarca musí aj pri zmene chráneného právneho postavenia – aby zásah bol ústavnoprávne prípustný – vychádzať z princípu proporcionality, ktorý je vlastný právnemu štátu. Tento princíp predovšetkým znamená primeraný vzťah medzi cieľom (účelom) sledovaným štátom a použitými prostriedkami. Kritérium alebo princíp vhodnosti znamená, že*

stav, ktorý štát vytvorí zásahom, a stav, v ktorom treba sledovaný cieľ vidieť ako uskutočnený, sa nachádzajú vo vzájomnej súvislosti; cieľ musí byť v súlade s prostriedkom. Nevyhnutnosť znamená, že neexistuje iný stav, ktorý štát bez veľkej námahy môže rovnako vytvoriť, ktorý občana zaťažuje menej a ktorý súvisí so stavom, v ktorom treba sledovaný účel pokladať za uskutočnený.“ (PL. ÚS 3/00).

Princíp právnej istoty ako dôležitý pilier ochrany práva v právnom štáte v sebe zahŕňa aj ochranu legálne nadobudnutých práv (napr. I. ÚS 30/99), čo vo všeobecnom vyjadrení znamená, že „nikomu nemožno odňať jeho riadnym spôsobom nadobudnuté práva na základe neskoršie vydaného právneho predpisu.“ (PL. ÚS 16/95). *Všeobecný princíp právneho štátu je kľúčový princíp, na ktorom je budovaný celý právny poriadok i celý systém fungovania nášho štátu. Znamená to, že tento princíp sa premieta bez rozdielu do všetkých oblastí spoločenského života. Ústavný súd ako orgán ochrany ústavnosti je povinný rešpektovať rámec právneho štátu, v ktorom je okrem iného garantovaná právna istota vrátane ochrany legálne nadobudnutých práv, ako aj legitímnych očakávaní, a tiež trvácnosť a stabilita právnych noriem, a je zakázaná svojvôľa v činnosti orgánov verejnej moci, parlament z toho nevynímajúc.“ (PL. ÚS 16/06, mutatis mutandis PL. ÚS 12/05).*

Zákonodarca by mal v procese prijímania zákonov, a zvlášť pri prijímaní ich novelizácií, za každých okolností zohľadňovať doterajší právny stav a všetky jeho zmeny vykonávať uvážene a len v takej miere, ktorá je nevyhnutná na dosiahnutie vytýčeného cieľa regulácie spoločenských vzťahov v kontexte s legitímnym verejným záujmom.

V ústavnom poriadku Slovenskej republiky všeobecný zákaz spätného pôsobenia právnych predpisov alebo ich ustanovení možno odvodiť z čl. 1 ods. 1 ústavy. Podľa už citovaného nálezu ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 16/95 „K definujúcim znakom právneho štátu patrí aj zákaz retroaktivity právnych noriem, ktorý je významnou demokratickou zárukou ochrany práv občanov a právnej istoty.“. Významným rozhodnutím ústavného súdu v súvislosti s princípom zákazu retroaktivity právnych predpisov je tiež nález pod sp. zn. PL. ÚS 36/95, vychádzajúc z ktorého „súčasťou ochrany dôvery občanov v právny poriadok je i zákaz spätného (retroaktívneho) pôsobenia právnych predpisov, resp. ich ustanovení. V podmienkach demokratického štátu, kde vládnu zákony a nie subjektívne predstavy ľudí, jednoznačne vyplýva záver, že právny predpis, resp. jeho ustanovenia pôsobia iba do budúcnosti a nie do minulosti. V prípade ich spätného pôsobenia by sa vážne narušila požiadavka na ich bezrozpornosť, ďalej na všeobecnú prístupnosť (poznateľnosť), čím by nevyhnutne dochádzalo k situácii, že ten, kto postupuje podľa práva, by nemal žiadnu možnosť zoznámiť sa s obsahom budúcej právnej normy, ktorá by napríklad jeho konanie podľa platného práva v minulosti vyhlásila za protiprávne, resp. za právne neúčinné. Ústavný súd pri posudzovaní a hodnotení spätnej pôsobnosti právnych predpisov (ich ustanovení) jednoznačne vychádza zo zásady, že ten, kto konal, resp. postupoval na základe dôvery v platný a účinný právny predpis (jeho ustanovenie), nemôže byť vo svojej dôvere k nemu sklamaný.“ Zákaz retroaktivity je konštantne pripomínaný v judikatúre ústavného súdu (napríklad PL. ÚS 37/99, PL. ÚS 49/03, PL. ÚS 6/04).

Ústavný súd v rámci svojej rozhodovacej činnosti štandardne rozlišuje medzi pravou a nepravou retroaktivitou. Ústavný súd pravú retroaktivitu vymedzil ako stav, v ktorom nová právna úprava neuznáva oprávnenia a povinnosti založené právnymi vzťahmi vyplývajúcimi z *lex priori* (napr. PL. ÚS 37/99), resp. ako stav, keď zákon dodatočne a pozmeňujúco zasahuje do už právne uzavretých minulých skutkových a právnych vzťahov (práv a povinností). Za nepravú retroaktivitu ústavný súd považuje stav, ktorým nová právna úprava nevytvára žiadne právne účinky smerujúce pred deň nadobudnutia účinnosti, avšak kvalifikuje tie právne úkony, ku ktorým došlo ešte pred nadobudnutím jej účinnosti, v dôsledku čoho môže dôjsť k zmene alebo zrušeniu tých právnych účinkov, ktoré boli predtým späté s ich uzavretím (napr. PL. ÚS 38/99, PL. ÚS 28/00). Ústavný súd už vyslovil, že zákonodarca môže výnimočne uplatniť retroaktívne ustanovenia na úpravu nových (existujúcich) právnych stavov, pričom v takomto prípade musí preukázať „*závažné dôvody všeobecného záujmu, ktoré si môžu vyžadovať alebo odôvodniť prelomenie zásady zákazu spätnej pôsobnosti v prospech slobodnej tvorby právnej úpravy zo strany zákonodarcu.*“ (PL. ÚS 3/00, PL. ÚS 28/00).

V podmienkach demokratického štátu teda platí, že právny predpis resp. jeho ustanovenia pôsobia do budúcnosti a nie do minulosti.

Zákon č. 388/2011 Z. z. predstavuje rozsiahlejšiu novelu Občianskeho súdneho poriadku (a súvisiacich zákonov), ktorou došlo k zmenám viacerých procesných inštitútov, čím sa prispelo k možnosti zefektívnenia a zrýchlenia občianskeho súdneho konania. Zmeny zakotvené zákonom č. 388/2011 Z. z. nadobudli účinnosť 1. januára 2012 (čl. VIII zákona č. 388/2011 Z. z.). Na základe prechodného ustanovenia upraveného v § 372u sa upravené, resp. novo vložené ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku *použijú aj na konania začaté pred nadobudnutím účinnosti zákona č. 388/2011 Z. z.*

Predkladateľom novely Občianskeho súdneho poriadku schválenej zákonom č. 388/2011 Z. z. bola vláda Slovenskej republiky. Ustanovenie § 141a Občianskeho súdneho poriadku bolo do návrhu zákona vložené ako doplňujúci návrh na základe poslaneckej iniciatívy ako výsledok rokovania gestorského výboru – Ústavnoprávneho výboru Národnej rady Slovenskej republiky (uznesenie ústavnoprávneho výboru č. 292 zo 4. októbra 2011, k č. tlače 455).

Na základe iniciatívy gestorského výboru bol prijatý aj ďalší doplňujúci návrh, ktorým sa doplnilo ustanovenie § 202 ods. 3 písm. q) Občianskeho súdneho poriadku, podľa ktorého *odvolanie nie je prípustné proti uzneseniu, ktorým sa rozhodlo o povinnosti zložiť preddavok na trovy konania podľa § 141a.*

Vzhľadom na prechodné ustanovenie § 372u Občianskeho súdneho poriadku, ktoré bolo už súčasťou návrhu zákona predloženého vládou Slovenskej republiky, sa poslancami Národnej rady Slovenskej republiky vložený § 141a použije aj na už začaté a prebiehajúce súdne konania.

§ 372u Občianskeho súdneho poriadku sám o sebe nie je sporným ustanovením, o ktorom je dôvod pochybovať, pokiaľ ide o jeho súlad s ústavou. Jeho aplikácia nespôsobuje problémy, pokiaľ ide o ustanovenia týkajúce sa vedenia súdneho konania (napr. odročenie pojednávania, predvolávanie na pojednávanie a pod.), nakoľko tieto nemajú vplyv na účastníkov konania z hľadiska ich oprávnení týkajúcich sa už podaného návrhu a upravujú výlučne povinnosti súdu a povinnosti účastníkov konania, pokiaľ ide o priebeh súdneho konania.

Pokiaľ však ide o ustanovenie § 141a v spojení s § 372u Občianskeho súdneho poriadku, ich aplikáciou už dochádza priamo do zásahu práv účastníkov konania na strane žalobcu v konaniach, ktoré boli začaté podľa dovtedy platného a účinného Občianskeho súdneho poriadku.

Ustanovenie § 141a v spojení s prechodným ustanovením § 372u Občianskeho súdneho poriadku teda považujem za rozporné s čl. 1 ods. 1 a čl. 2 ods. 2 ústavy tým, že ich spoločná aplikácia porušuje princíp právnej istoty ako imanentnej súčasti materiálneho právneho štátu, ako aj princíp zákazu retroaktivity právnych noriem.

Ústavný súd sa niekoľkokrát zaoberal intertemporalitou právnej úpravy, pričom zdôraznil, že *„prechodné ustanovenia sú neoddeliteľnou súčasťou takmer každej právnej úpravy. Ich funkciou je zabezpečiť v zásade plynulý prechod z dosiaľ platného a účinného režimu právnej úpravy spoločenských vzťahov do ich nového právneho režimu s tým, že sa má nimi eliminovať právne vákuum navodzujúce právnu neistotu a majú sa jasne určiť pravidlá aplikácie starej, resp. aj novej právnej úpravy na už v minulosti vzniknuté právne vzťahy. Malo by však ísť o také riešenia, ktoré by sa napriek „stretnutiu sa s časom“ vyhli priamemu retroaktívnemu pôsobeniu do minulosti, hoci už z označenia prechodných ustanovení ako intertemporálnych vyplýva, že ich spätné pôsobenie do minulosti nemožno celkom vylúčiť. Retroaktivita právnych následkov vo všeobecnosti nastoľuje otázku ochrany dôvery v oblasti pôvodne platného právneho stavu právnych následkov, ktorý sa následne mení. Časový konflikt právnych úprav je spojený v každom prípade so zásahom do princípov rovnosti a ochrany dôvery občana v právo. Posudzovanie tohto konfliktu intertemporality by sa malo riadiť hľadiskom proporcionality a malo by viesť k záveru o takom spôsobe legislatívneho riešenia časového stretu právnych úprav, ktoré by nenarušilo princíp právnej istoty, ako ani princíp rovnosti, ale ich primeraným spôsobom vyvažovalo.“* (napr. PL. ÚS 25/05).

Hľadisko proporcionality sa štandardne posudzuje v prípade nepravej retroaktivity, keďže právna úprava, ktorá „nesie“ znaky nepravej retroaktivity, môže byť považovaná z ústavného hľadiska za prípustnú okrem iného len vtedy, ak na jej prijatie v danom prípade existovali (existujú) závažné dôvody všeobecného záujmu (legitímny verejný záujem), ktoré by ju „ospravedlňovali“ (odôvodňovali). Pri posudzovaní ústavnej akceptovateľnosti legislatívnej zmeny, ktorá má charakter nepravej retroaktivity, treba zároveň brať do úvahy, či v konkrétnych okolnostiach posudzovaného prípadu dôjde prijatím novej právnej úpravy zároveň aj k výraznému zhoršeniu doterajšej právnej pozície dotknutých osôb (či už fyzických

alebo právnických), pretože v takomto prípade je nová právna úprava minimálne v napätí s princípom ochrany legitímnych očakávaní.

Zastávam názor, že zákonodarca mal reagovať na ústavnoprávnym výborom doplnené ustanovenie § 141a Občianskeho súdneho poriadku doplnením prechodného ustanovenia § 372u tak, že by upravil výnimku z jeho aplikácie práve vo vzťahu k § 141a. Prechodné ustanovenie umožnilo aplikáciu § 141a Občianskeho súdneho poriadku aj v už začatých a prebiehajúcich konaniach, a teda súd je povinný na návrh žalovaného uložiť žalobcovi povinnosť zložiť preddavok na trovy konania, hoci v čase podania návrhu takáto povinnosť neexistovala. Som presvedčený, že povinnosť zloženia preddavku na trovy konania by mala byť ukladaná iba v konaniach, ktoré boli začaté až po nadobudnutí účinnosti zákona č. 388/2011 Z. z., t. j. po 1. januári 2012. Žalobca, ktorý podal žalobu o zaplatenie peňažnej sumy pred 1. januárom 2012 totiž v čase podania žaloby nemal a ani nemohol mať vedomosť o tom, že na základe neskoršej zmeny zákona mu bude uložená povinnosť zaplatiť preddavok na trovy konania. V prípade, že by takúto vedomosť mal, resp. ak by takáto povinnosť bola už v Občianskom súdnom poriadku v čase podania žaloby zakotvená, išlo by o významnú skutočnosť pri zvažovaní a rozhodovaní žalobcu, či žalobu podá alebo nepodá.

Znenie § 141a Občianskeho súdneho poriadku nedáva konajúcemu súdu priestor na úvahu, či návrh žalovaného na uloženie preddavku na trovy konania žalobcovi schváli alebo zamietne. Súd na tento účel nie je oprávnený skúmať majetkové pomery žalobcu a zvážiť, či povinnosť zložiť preddavok uloží alebo nie; rovnako nie je oprávnený rozhodnúť o výške preddavku, nakoľko táto je presne daná zákonom (5 % z uplatňovanej peňažnej sumy). Z dikcie prvej vety § 141a („*súd na návrh odporcu uloží*“) teda jednoznačne vyplýva, že je povinnosťou súdu rozhodnúť uznesením o uložení povinnosti zložiť preddavok na trovy konania, ak to žalovaný navrhne. Na základe § 202 ods. 3 písm. q) Občianskeho súdneho poriadku proti takémuto uzneseniu nie je prípustné odvolanie, a teda žalobca nemá žiadnu zákonnú možnosť brániť sa proti tomuto uzneseniu.

Povinnosť zložiť preddavok na trovy konania môže byť uložená aj v tých konaniach, ktoré sa nachádzajú v štádiu odvolania, resp. aj dovolania. Môže teda nastať situácia, že žalobca bol v konaní pred súdom prvého stupňa v uplatňovaní svojho práva na zaplatenie peňažnej sumy plne úspešný, avšak žalovaný až v odvolacom konaní, ktoré začalo prebiehať po 1. januári 2012, navrhne, aby súd uložil žalobcovi povinnosť podľa § 141a Občianskeho súdneho poriadku a súd takúto povinnosť uložiť musí. Nie je vylúčené, že práve majetnejší žalovaný (rôzne korporácie, poisťovne, banky a pod.), ale napr. aj štát či obec, ktorí povinnosť zloženia preddavku nemajú (nakoľko sú z aplikácie § 141a vyňatí, keďže ich majetkové pomery nemožno usporiadať podľa osobitného predpisu o konkurznom konaní), budú § 141a využívať na to, aby sa zbavili „nepohodlných“ žalôb, nakoľko sú si vedomí, že bežný žalobca nebude mať dostatok prostriedkov na zloženie preddavku na trovy konania a konanie tak bude musieť byť zastavené. So zastavením konania z dôvodu nezaplatenia preddavku na trovy konania žalobcom následne súvisí povinnosť žalobcu nahradiť žalovanému dovtedy vzniknuté trovy konania, nakoľko konanie bolo zastavené z dôvodu, ktorý zaviniel práve žalobca

neuhrazením uloženej povinnosti zložiť preddavok na trovy konania (§ 146 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku).

Zásah do práv účastníka konania na strane žalobcu spoločnou aplikáciou § 141a a § 372u Občianskeho súdneho poriadku vidím tiež v tom, že žalobca už v konaní, ktoré bolo začaté a v ktorom už bolo vytýčené prvé pojednávanie, nemá možnosť riešiť svoju procesnú situáciu tým, že vezme podanú žalobu späť. Po vytýčení prvého pojednávania je späťvzatie žaloby žalobcom a následné zastavenie konania súdom viazané na súhlas žalovaného. Bolo by nelogické, aby žalovaný, ktorý podá návrh na uloženie povinnosti na zloženie preddavku na trovy konania, vedomý si pravdepodobnej nemožnosti splnenia tejto povinnosti, následne súhlasil so zastavením konania z dôvodu späťvzatia žaloby žalobcom. Naopak, v takomto prípade si žalovaný s najväčšou pravdepodobnosťou počká na zastavenie konania z dôvodu nesplnenia preddavkovej povinnosti, pričom následne mu budú žalobcom nahradené trovy konania.

V súvislosti s potrebou dodržania princípu proporcionality pri strete dvoch právnych úprav a prechodnými ustanoveniami považujem za potrebné poukázať na odôvodnenie právnej úpravy prijatej zákonodarcom ako iniciatívy poslancov Národnej rady Slovenskej republiky. Ústavnoprávny výbor potrebu zakotvenia namietanej právnej úpravy odôvodnil tým, že *„V sporoch, v ktorých je uplatňovaná vyššia peňažná suma, je strana vystupujúca ako odporca často v situácii, že je voči nej uplatňovaný návrh, ktorý sa javí ako šikanózný. Odporca platí trovy konania (napr. odmena advokáta) zo sumy, ktorá je voči nemu uplatňovaná s rizikom, že ak bude v bránení práva úspešný, navrhovateľ jej trovy nenahradí, keďže ešte počas konania podľa vývoja konania napr. postúpi pohľadávku na inú osobu, u ktorej nie je zabezpečená vymožiteľnosť tejto pohľadávky. Navrhovaný inštitút preddavkov na trovy konania má za cieľ eliminovať tieto šikanózne návrhy v čo najväčšej miere.“*. Nie je zrejmé, z akých štatistík zákonodarcu vychádzal, keď posúdil, že šikanózných návrhov na zaplatenie vyššej peňažnej sumy zo strany žalobcov je toľko, že je na ne potrebné reagovať prijatím právnej úpravy so spätnou pôsobnosťou. Takéto údaje nie sú súčasťou materiálu, ktorý tvoril prílohu k vyššie uvedenému uzneseniu ústavnoprávneho výboru. Nie je tiež zrejmé, prečo takýto návrh nepredložil už predkladateľ zákona – vláda Slovenskej republiky, konkrétne Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, ktoré zaručene disponuje príslušnými štatistikami na podloženie odôvodnenia navrhovanej zmeny právnej úpravy. Predkladateľ však takúto zmenu nepredložil, a to aj napriek tomu, že vzhľadom na rozsah novelizácie Občianskeho súdneho poriadku priestor na to mal. Určite by bolo zaujímavé z týchto štatistík zistiť, koľko žalôb je, s prihliadnutím na okolnosti prípadu a výšku žalovanej sumy, možné považovať za šikanózne, a naopak, koľko je žalôb, ktorými sa bežný občan domáha zaplatenia peňažnej sumy od veľkej korporácie či štátu, pričom žalovaný nárok nie je zjavne bezdôvodný.

Aplikácia ustanovenia § 141a Občianskeho súdneho poriadku na konanie začaté pred nadobudnutím účinnosti zákona č. 388/2011 Z. z. už bola podrobená konkrétnej kontrole ústavnosti na základe návrhu účastníka konania na strane žalobcu v konaní vedenom

ústavným súdom pod sp. zn. I. ÚS 112/2012. Ústavný súd nálezom zo dňa 6. júna 2012 rozhodol o porušení základného práva žalobcu na súdnu ochranu zaručeného v čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivý súdny proces zaručeného v čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom a uznesením Okresného súdu Poprad. Ústavný súd v tomto konaní rozhodoval práve o povinnosti žalobcu zložiť preddavok na trovy konania na návrh žalovaného vyplývajúcej z § 141a Občianskeho súdneho poriadku. Z odôvodnenia nálezu vyplýva, že *právo na prístup na súd, hoci nie je absolútne, musí byť efektívne a ani súdy nesmú toto právo obmedzovať, či redukovať spôsobom porušujúcim jeho samotnú podstatu. Pre uloženie povinnosti účastníkovi konania (navrhovateľovi, žalobcovi) zložiť preddavok na trovy konania musí byť splnená aj v zákone neuvedená podmienka, ktorou je reálne odhadnutá výška budúceho priznaného nároku vo forme náhrady trov konania. Na odôvodnenie tohto nálezu ústavného súdu v tejto súvislosti plne poukazujem.*

O povinnosti zložiť preddavok na trovy konania podľa § 141a Občianskeho súdneho poriadku od zakotvenia tejto povinnosti už viackrát konal a rozhodoval aj Najvyšší súd Slovenskej republiky, a to v konaní dovolacom.

Je samozrejým ústavným právom zákonodarcu prijať na základe skutočností vyplývajúcich z aplikačnej praxe zmenu podmienok vzťahujúcich sa na súdne konanie. Vždy však musí prihliadať na to, či zmena alebo sprísnenie podmienok znamená zásah do existujúcich právnych vzťahov, akým spôsobom a v akom rozsahu. Ústavný súd už vyslovil, že zákonodarca môže výnimočne uplatniť retroaktívne ustanovenia na úpravu nových (existujúcich) právnych stavov, pričom v takomto prípade musí preukázať „*závažné dôvody všeobecného záujmu, ktoré si môžu vyžadovať alebo odôvodniť prelomenie zásady zákazu spätnej pôsobnosti v prospech slobodnej tvorby právnej úpravy zo strany zákonodarcu*“ (PL. ÚS 3/00, PL. ÚS 28/00).

Namietaná právna úprava také závažné dôvody, ktoré by takýto zásah ústavne konformným spôsobom legitimovali, neobsahuje.

S poukazom na všetky vyššie uvedené skutočnosti zastávam názor, že namietaná právna úprava je v rozpore s Ústavou Slovenskej republiky z dôvodu, že nerešpektuje princíp právnej istoty ako základný princíp materiálneho právneho štátu a neprípustným a neodôvodneným spôsobom retroaktívne zasahuje do práv účastníkov občianskeho súdneho konania.

S úctou

JUDr. Jaromír Č i ž n á r
generálny prokurátor Slovenskej republiky